

CIS DE STRANDJUTTER

Hij kent het strand als geen ander. Strandjutter is zijn passie en passie is er om gedeeld te worden met anderen. Klaar om je te laten inwijden in de mysteries van de meest gekke strandvondsten?

ZEEMEERMINTASJES UIT VERVLOGEN TIJDEN

Het is een beetje zoals met de mussen. Toen ze nog overal welig tierden, lette niemand op hun aantallen. Pas toen iemand vele jaren later plots constateerde dat er veel minder waren, drong het besef door dat hun populaties over de jaren geruisloos waren gekelderde... Zo ook met de typische bruine eikapsels van haaien of roggen die je vroeger tijdens een winterse wandeling bijna gegarandeerd aantrof in de vloedlijn. Deze "zeemeermintasjes" (Eng.: mermaid's purses) zijn intussen zo zeldzaam geworden dat er zelfs al initiatieven bestaan om vondsten systematisch te rapporteren, cfr. de Great Eggcase Hunt (<http://www.eggcase.org>) van de Shark Trust in Groot Brittannië.

VISSEN DIE EIEREN LEGGEN?

Jawel, in een andere bijdrage in dit nummer ("Naar de haaien?" – pag. 15-20) kon je al lezen dat nogal wat haaien en roggen eieren leggen. Geen eieren met een kalkschaal maar leerachtige doosjes, met doorgaans een uitsteeksel (hoorn) aan elk van de vier hoeken. Zoals bij een kippenei bevat dit doosje een voedselrijke dooier die het embryo gebruikt voor zijn groei. Wat we op het strand vinden zijn meestal lege kapsels, waar het jonge rogje of haaitje al is uitgeslopen. De eikapsels spoelen vooral aan na NW-wind. Omdat ze drijven, kunnen ze van ver komen. Het oostelijke Kanaal is één van de mogelijke brongebieden.

Kapsels van haaien (2 soorten) en roggen (11 soorten) kun je onderscheiden aan hun vorm. Die van haaien zijn langwerpiger en bezitten gekrulde hoornen. De kapsels van roggen zijn wat breder, donkerder gekleurd en hebben rechte hoornen. Aan het kapsel kun je met een beetje ervaring zelf de soort herkennen. Het algemeenst zijn de kapseltjes van de hondshaai (5,5 op 2 cm) en bij de roggen de gladde doosjes van de stekelrog (ca. 7 op 5 cm).

EEN TASJE MET BIJZONDERE KWALITEITEN

Zo'n leerachtig doosje ziet er misschien simpel uit, in feite is het een ingenieus ontwerp. Eerst en vooral is de wand hoofdzakelijk opgebouwd uit collageenachtige eiwitten, verwant met de vezelachtige proteïnen die in onze huid, bindweefsel en kraakbeen voorkomen. Ze vormen een complexe vezelachtige laag met buitengewone mechanische eigenschappen qua stevigheid en taaiheid. Daarbij komt dat het geheel behoorlijk bestand is tegen aantasting door enzymen en chemische stoffen, en doorlatend is voor kleine moleculen. Daardoor is de samenstelling van het vocht in het kapsel dezelfde als van het omringende zeewater. Grote moleculen of bacteriën komen er dan weer niet doorheen.

En dan zijn er nog de aangroeiwerende eigenschappen. In tegenstelling tot de meeste andere voorwerpen die men langdurig in zeewater onderdompelt, geraken de kapsels niet zo snel begroeid. Dit heeft alvast de aandacht getrokken van wetenschappers op zoek naar nieuwe stoffen met speciale bio-mechanische eigenschappen.

EN OPEENS VIND JE ER BIJNA GEEN MEER

Het aanspoelen van eikapsels op de stranden is natuurlijk ook een indicatie voor het voorkomen van volwassen roggen en haaien in de zuidelijke Noordzee. De afname is een veeg teken en illustreert alleen maar hoe slecht het wel met deze dieren gesteld is. Vroeger moeten de eikapsels, net als de haaien en roggen, echt algemeen geweest zijn ook langs onze ondiepe kust. Rond 1900, was het zelfs nog mogelijk om pas uitgeslopen rogjes te vinden in de vangst van strandvissers te De Panne. Straks vinden we zelfs de eikapsels niet meer... Ook vandaag de dag zijn ze al schaars. Ik ken zelfs natuurgidsen die er tijdens een strandexcursie enkele op zak houden voor "in geval van". Om ze toch maar te kunnen tonen. En er iets over te kunnen vertellen... Want de eikapsels, ze horen toch onlosmakelijk bij een goed gevulde vloedlijn?

FK

■ Afgebeeld zijn enkele eikapsels van de hondshaai, bevestigd aan een stuk geweijspons. Met de hoornen wordt het kapsel vastgehecht in de zeebodem of, zoals bij de haaitjes, aan allerlei opgerichte structuren (sponzen, poliepenkolonies, wieren) op de zeebodem. De eieren worden één per één afgezet. Haaieneikapsels kun je soms in trosjes vinden (JV)

■ Kapsels van roggen onderscheiden zich van die van haaien door de rechte hoornen, de meer vierkante vorm en de donkere kleur (FN)